

Bölüm 2

YAŞLILARDA PSİKOLOJİK DEĞERLENDİRME

Medine GIYNAŞ AYHAN¹

Yaşlı hastanın değerlendirilmesi fiziksel, bilişsel ve diğer psikiyatrik bileşenlerin yanında sosyal yaşam, finansal durum, çevresel faktörler, yaşadığı ortam, işlevsellik ve yaşam kalitesini de içeren çok yönlü bir değerlendirmedir. Doğru tanı ve tedavi için yaşlı hastada doğru ve kapsamlı bir psikiyatrik değerlendirilmenin yapılması gerekir. Yaşlı hastalarda genel medikal rahatsızlıkların daha yüksek oranda görülmesi, daha fazla sayıda ilaç kullanımının olması, psikososyal desteğin genellikle yetersiz olması gibi nedenlerden dolayı yaşlıların psikiyatrik değerlendirilmesi daha detaylı ve kapsamlı olarak yapılmalıdır. Yaşlı hastalara yeterince süre ayrılmalı, görüşmede sabırlı ve empatik olunmalıdır. Konuşurken yavaş ve anlaşılır olmaya özen göstermeli, sorduğu sorulara cevap beklerken hastaya zaman ayırmalıdır.

Yaşlı hastanın ifade ettiği yakınma her zaman ana sorunu olmayabilir. Bilişsel ve fizyolojik değişikliklerden dolayı hasta yaşadığı asıl sorunu tam olarak algılayamayıp bu sorunu yaşlılık döneminin normal bir parçası olarak görebilir. Bazen ruhsal rahatsızlıklar da atipik seyirli olabildiğinden yaşlı hastalar ruhsal belirtilerden çok bedensel yakınmalarını ön planda anlatabilirler. Hastanın geç tanı ve tedavi almasını önlemek için bu konular yaşlı hasta değerlendirilirken göz önünde bulundurulmalıdır. Psikiyatrik belirtilere neden olabilecek ilaçlar, fiziksel rahatsızlık bulguları dikkatle incelenmelidir. Gerekirse tam kan sayımı, karaciğer, böbrek ve tiroid fonksiyon testleri, elektrolitler, elektrokardiyografi, beyin görüntüleme, vitamin B12 ve folat düzeyleri gibi laboratuvar incelemeleri de yapılmalıdır. Gerektiğinde yaşlı hasta diğer tıbbi branşlara yönlendirilmelidir. Hasta ve yakınları hastanın teşhisi ve önerilen tedavi hakkında bilgilendirilmeli

¹ Uzm. Dr., Konya Eğitim ve Araştırma Hastanesi, e-mail:drmedineayhan@gmail.com

Demansta Depresyon için Cornell Ölçeği (CDDS)

Demans tanısı alan hastalarda depresif belirtileri değerlendirmek için kullanılır. Zaman içinde tedaviye yanıtı değerlendirir. Klinisyen tarafından hasta ve yakınlarıyla yapılan görüşmeler sonrası puanlanır. Davranış bozuklukları, somatik bulgular, duygudurum değişikliklerini içeren ve 5 alt grupta toplanan 19 madde vardır. Her madde 0-2 arası puanlanır. Toplam puan 8 ve üzerinde ise depresyon lehine olarak değerlendirilir.

Cohen-Mansfield Ajitasyon Envanteri (CMAE)

Hastadaki ajitasyon belirtilerinin son iki hafta içindeki varlığı, sıklığı ve tedaviye cevabının değerlendirildiği 29 maddeden oluşan Likert tipinde bir ölçektir. Bakım verenin kendisi veya görüşme sonrası klinisyen tarafından doldurulur. Maddelerden 11'i fiziksel agresif davranışları (kendisine veya başkasına vurma ya da zarar verme, itme, eşyaları fırlatma, ısırma, tükürme), 3'ü sözel agresif davranışları (çığlık, küfretme, bağırma, uygunsuz cinsel içerikli konuşma), 10'u fiziksel agresif olmayan davranışları (genel huzursuzluk, dolaşma, volta atma, uygunsuz giyinme, dezorganize davranış, biriktirme) ve 5'i sözel agresif olmayan davranışları (tekrarlayan sorular ve konuşmalar, garip sesler çıkarma) değerlendirmektedir. Her madde 1 ile 7 arasında puanlanır. Ölçekten alınan puan 29-203 arasında değişir ve değerlendirme toplam puan üzerinden yapılır.

KAYNAKLAR

1. Akdemir A, Örsel S, Dağ Y, ve ark. Hamilton Depresyon Derecelendirme Ölçeği (HD-DÖ)'nin geçerliği, güvenilirliği ve klinikte kullanımı. 3P Dergisi. 1996;4:251-259.
2. Alexopoulos GS, Abrams RC, Young RC, ve ark. Cornell Scalefor Depression in Dementia. BiolPsychiatry. 1988;23:271-284.
3. Amuk T, Karadağ F, Oğuzhanoğlu N, Oğuzhanoğlu A. Cornell demansta depresyon ölçeği'nin Türk yaşlı toplumunda geçerlilik ve güvenilirliği. Turk Psikiyatri Derg. 2003;14(4):263-271.
4. Aydemir Ö, Noyan A, Gülseren AŞ, ve ark. Deliryum derecelendirme Ölçeği'nin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliliği. Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi. 1998;6:21-27.
5. Borson S, Scanlan J, Brush M, ve ark. The Mini-Cog: A Cognitive 'VitalSigns' MeasureFor Dementia Screening In Multi-Lingual Elderly, International Journal Of Geriatric Psychiatry. 2000;15(11):1021-1027.
6. Cangöz B, Karakoç E, Selekler K. Saat Çizme Testinin 50 yaş ve üzeri Türk yetişkin ve yaşlı örneklemini üzerinde norm belirleme ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları. Turkish J Geriatrics. 2006;9:136-142.

7. Cankurtaran M, Halil M. Geriatrik hastaya yaklaşım. *Türkiye Klinikleri J Med Sci.* 2008; 28(Suppl):262-266.
8. Can SS, Özel Kızıl ET, Varlı M, ve ark. Demans hastalarında üç farklı saat çizme testinin Türkçe uyarlamalarının psikometrik özellikleri. *Nöropsikiyatri Arşivi.* 2010;47:91-95.
9. Cohen-Mansfield J, Marx MS, Rosenthal AS. A description of agitation in a nursinghome. *Journal of Gerontology.* 1989;44(3):77-84.
10. Eker E. (2007). Yaşlılık Psikiyatrisi. Köroğlu E, Güleç C. (Ed.). *Psikiyatri Temel Kitabı.* (s.930-936) Ankara: Hekimler YayınBirliği.
11. Emek-Savaş DD, Yerlikaya D, Yener GG. Saat Çizme Testinin İki Farklı Puanlama Sisteminin Türkiye Normları ve Geçerlik-Güvenirlilik Çalışması. *Türk J Neurol.* 2018;24:143-152.
12. Ertan T, Eker E, Şar V. Geriatrik depresyon ölçeğinin Türk yaşlı nüfusunda geçerlilik ve güvenilirliği. *Nöropsikiyatri Arşivi.* 1997;34:62-71.
13. Folstein MF, Folstein SE, McHugh PR. Mini-mental state. A practical method for grading the cognitive state of patients for the clinician. *J PsychiatrRes.* 1975;12(3):189-198.
14. Güngen C, Ertan T, Eker E, ve ark. Standardize Mini Mental Test'in Türk Toplumunda hafifdemans tanısında hafif demans tanısında geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Derg.* 2002;13:273-281.
15. Hamilton M. A Rating Scale For Depression. *J Neurol Neurosurg Psychiatry.* 1960;23:56-62.
16. Hamilton M. Theassessment of anxietystatesbyrating. *Br J Med Psychol.* 1959;32:50.
17. Inouye SK, Dyck CHV, Alessi CA, ve ark. Clarifyingconfusion: the Confusion Assessment Method. *AnnIntern Med* 1990;113(12):941-948.
18. Irmak NŞ. Yaşlı Hastanın Değerlendirilmesinde İletişim. *The Journal of Turkish Family Physician.* 2015;6(3):124-130.
19. İçelli İ. (2007). Geriatrik Psikiyatride İlaç Kullanımı. Köroğlu E, Güleç C. (Ed.). *PsikiyatriTemelKitabı.* (s.937-944) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
20. Nasreddine ZS, Phillips NA, Bédirian V, ve ark.The Montreal CognitiveAssessment, MoCA: a brief screening tool for mild cognitive impairment. *J AmGeriatrSoc.* 2005;53:695-699.
21. Ozel Kizil ET, Bastug G, ErdoganS, ve ark. Demans hastalarında Cohen-Mansfield Ajitasyon Envanteri'nin Türkçe uyarlamasının psikometrik özellikleri. *Turkish Journal of Geriatrics/Türk Geriatri Dergisi,* 2012;15(1):24-29.
22. Örsel S, Akdemir A, Güriz O, Cangöz B. Alzheimer Hastalığı Değerlendirme Ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi.* 2004;12:31-37.
23. Özmenler KN. Yaşlılık çağı depresyonları. *Duygudurum Bozuklukları Dizisi.* 2001;3:109-115.
24. Öztürk MO, Uluşahin A. (2015). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*(13. Baskı). Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
25. Rosen WG, Mohs RC, Davis KL. A new rating scale for Alzheimer's disease. *Am J Psychiatry.* 1984;141:1356-1364.

26. Sađduyu A. Yaşlılar için depresyon ölçeği: Hamilton depresyon ölçeği ile karşılaştırılmalı güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Derg.* 1997;8:3-8.
27. Savaş S, Akçiçek F. Kapsamlı geriatrik değerlendirme. *Ege Tıp Dergisi / Ege Journal of Medicine.* 2010;49(3):19-30.
28. Schuurmans MJ, Deschamps PI, Markham SW, ve ark. The measurement of delirium: review of rating scales. *Res Theory NursPract.* 2003;17(3):207-224.
29. Selekler K, Cangöz B, Uluç S. Montreal Bilişsel Değerlendirme Ölçeği (MOBİD)'nin hafif bilişsel bozukluk ve Alzheimer hastalarını ayırt edebilme gücünün incelenmesi. *Turkish Journal of Geriatrics.* 2010;13:166-171.
30. Shulman KI. Clock-drawing: is it the ideal cognitive screening test? *Int J GeriatrPsychiatry.* 2000;15:548-561.
31. Sunderland T, Hill JL, Mellow AM, ve ark. Clockdrawing in Alzheimer's disease. A novel measure of dementia severity. *J Am GeriatrSoc.* 1989;37:725-729.
32. Tamam L, Öner S. Yaşlılık çağı depresyonları. *Demans Dergisi.* 2001;1:50-60.
33. Yavuz BB. Geriatrik değerlendirme ve testler. *İç Hastalıkları Dergisi.* 2007;14:5-17.
34. Yazıcı MK, Demir B, Tanrıverdi N ve ark. Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği, değerlendiriciler arası güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Derg.* 1998;9:114-117.
35. Yesavage JA, Brink TL, Rose TI, ve ark. Development and validation of a geriatric depression screening scale: a preliminary report. *J Psychiatric Research,* 1983;17:37